

Obraz a slovo

Emblematika

Ikonologie

38 J. M. Lerch, 1670: Babenberkové jako sloupy „Rakouského domu“ (Státnosti).

Emblematika a ikonologie

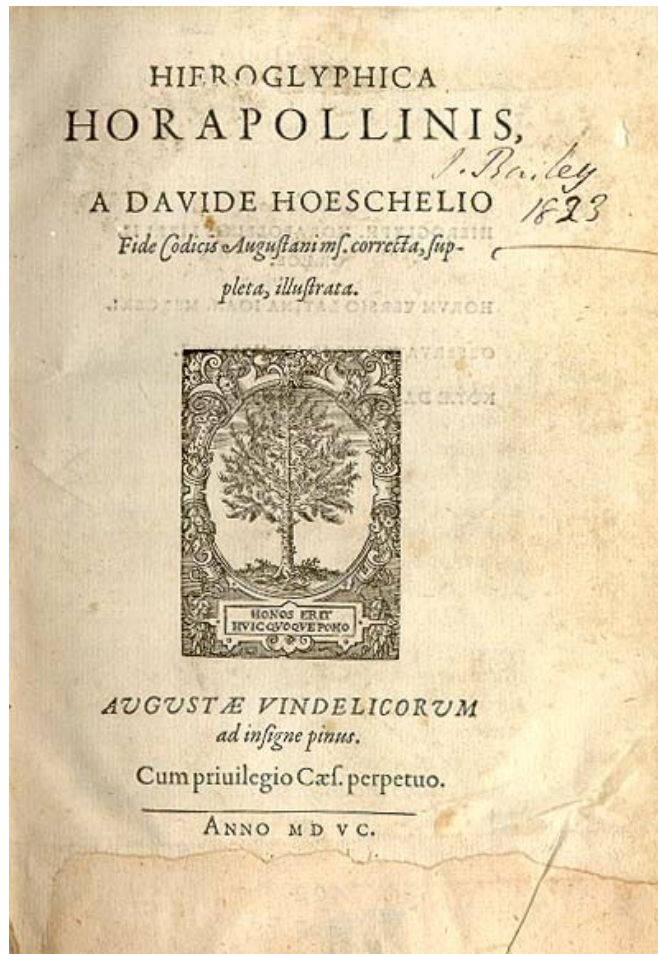
V umění 16.-19. století byl kladen důraz na symbolickou funkci výtvarného díla: obraz reprezentuje objekt viditelného světa a současně symbolizuje nějakou ideu. Byla oceňována invence (inventio) při nalezení vhodné alegorie nebo symbolu.

Základem emblematiky se stalo studium hieroglyfů:

Horapollo, *Hieroglyphica*, 1517, překlad řeckého textu s komentářem pořídil Filippo Fasanini

Hieroglyfy byly na podkladě starověkých textů chápány jako obrazy posvátných a božských věcí.

Horapollo, *Hieroglyphica*

Základní pojmy emblematiky

- **Emblém:** znamení, v němž je zobrazení spojeno s nápisem v znakový celek.

Části emblému:

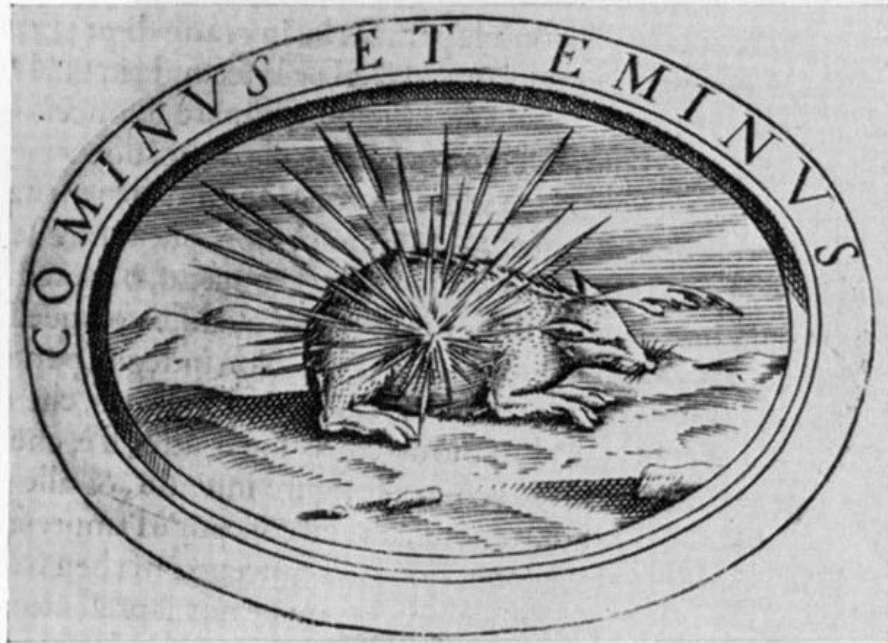
- 1) **lemma** či **motto**, tj. krátké heslo, případně **devíza** – nejčastěji latinské heslo či přísloví, které má nanejvýš pět slov
- 2) **alegorický obraz**
- 3) **epigram:** vysvětlující nebo rozluštění emblému usnadňující nápis, který spojuje obraz a motto

Základní pojmy emblematiky

/dokončení/

- **Impresa:** 1) italské označení pro lemmu, motto nebo devízu, 2) spojení jednoduchého obrazu s osobním heslem, 3) osobní heslo, motto, napsané na dekorativní stuze
- **Devíza:** též emblematický obraz užívaný zejména v heraldice
- **Symbol:** znázornění ideje, zejména personifikací
- **Atribut:** přidaný předmět sloužící k identifikaci námětu
- **Decorum:** vytvoření každého uměleckého díla a jeho umístění musí být v souladu s jeho funkcí

Bargagli, Imprese, 1589

159. *Cominus et minus*. From Bargagli, *Imprese*, 1589, p. 44

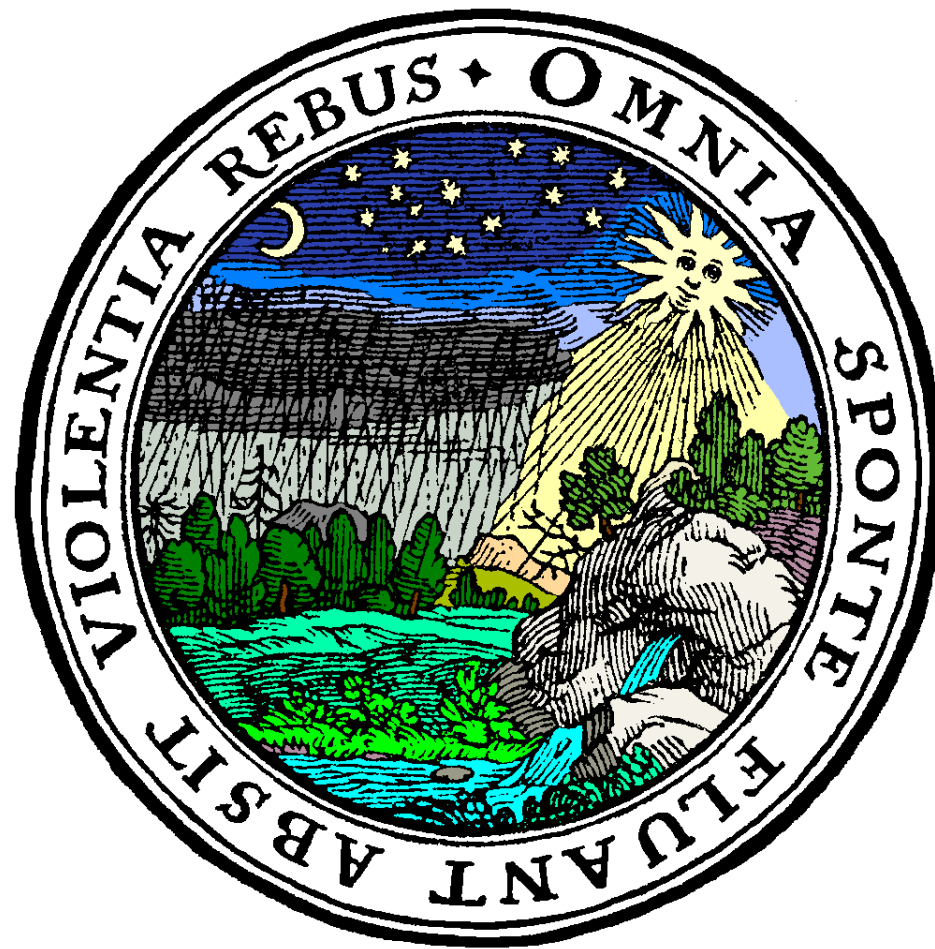
160. *Per te surgo*. From Bargagli, *Imprese*, 1589, p. 266

Camilli, Imprese Illustri, 1586

161. *Ut quiescat.* From Camilli, *Imprese Illustri*, 1586, p. 16

Emblém (devíza) J. A. Komenského

Ikonologické příručky

- Andrea Alciato, *Emblematum liber*, 1531
- Cesare Ripa, *Iconologia*, 1593
podle titulu z r. 1645 obsahovala „obrazy ctností, neřestí, lidských vášní a umění“
- Christophoro Giarda, *Bibliotheca Alexandrinae Icones Symbolicae*, 1626
autor popisuje zobrazení svobodných umění v knihovně barnabitského semináře S. Alessandro v Miláně a chválí využití symboliky v umění

Cesare Ripa, *Iconologia*

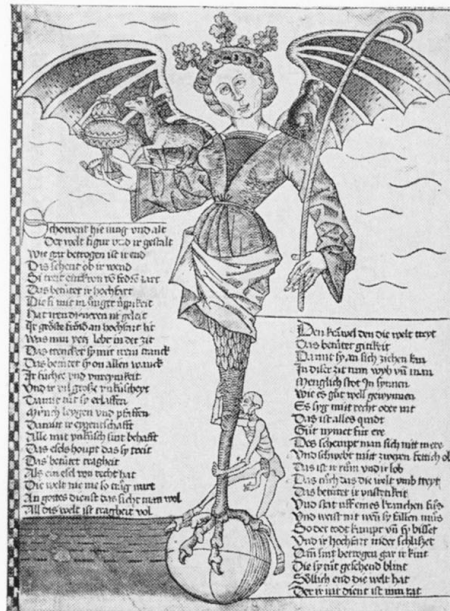
ARTE

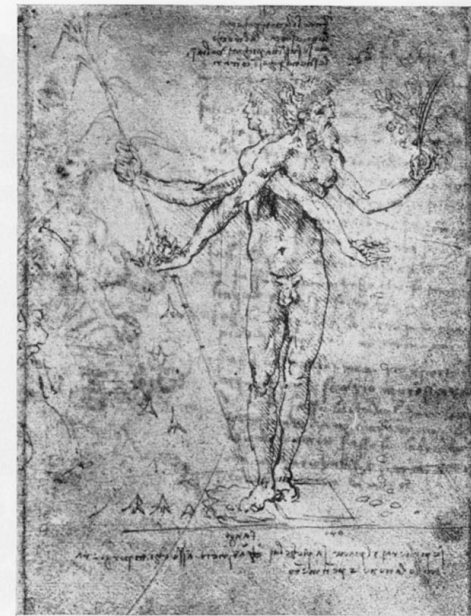
RAGIONE

Ilustrace z *Icones symbolicae* E. H. Gombricha: dokládají souvislost Ripovy ikonologie se středověkým didakticismem

148. *Sin.* German 15th-century woodcut. London, British Museum

149. LEONARDO DA VINCI: *Allegory of Pleasure and Pain.* Drawing. Oxford, Christ Church Library

150. *Amicitia.* From C. Ripa, *Iconologia*, 1603, p. 16

151. *Amicitia.* Early 15th-century MS. Rome, Biblioteca Casanatense

Giarda, *Bibliotheca*...

133-134. *Sacra Theologia*; *Rhetorica*. Engravings from C. Giarda, *Icones Symbolicae*, Milan, 1626

135-136. *Historia*; *Mathematica*. Engravings from C. Giarda, *Icones Symbolicae*, Milan, 1626

Výklad: E. H. Gomrich, *Icones symbolicae*, in: *Symbolic Images*, 1972

- **Ripa a aristotelská tradice:** jeho *Iconologia* vyrůstá ze středověkého didakticismu; z Aristotelovy *Logiky* odvozuje techniku definice, z *Rétoriky* teorii metafor
- **Giarda a neoplatónství:** symboly mají charakter neoplatónské ideje, autor navazuje na křesťanskou interpretaci n. (Pseudodionysius Aeropagita)

Emblematická architektura

Osobní emblém císaře Karla VI. (kresba 1714)

Kostel sv. Karla Boromejského ve Vídni

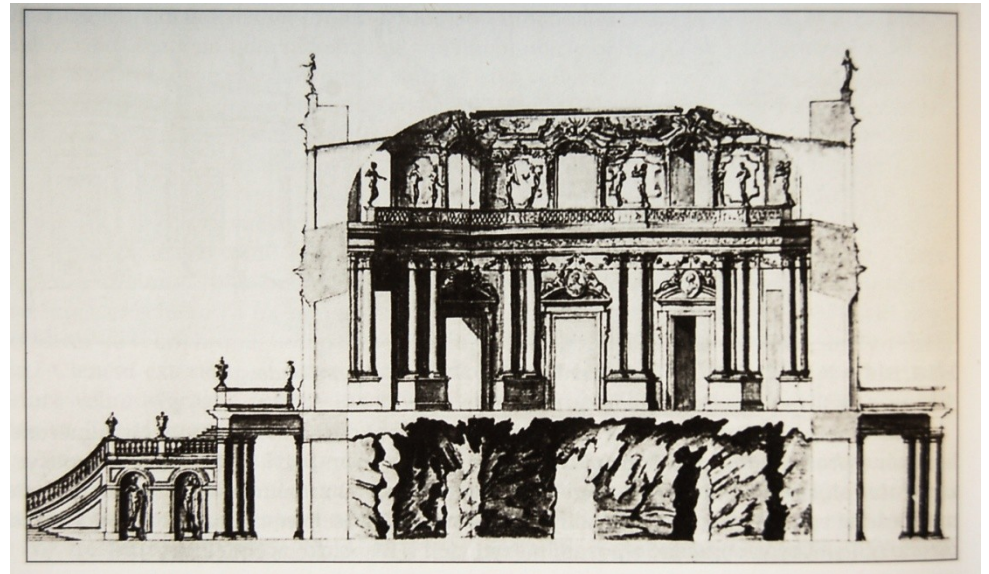

Emblematická architektura

Zámek Vranov nad Dyjí, sál předků a kaple

Zámek Vranov nad Dyjí, sál předků

Zámek Vranov nad
Dyjí
emblematický motiv:
*předkové jako sloupy
rodového domu*

40 K. Škréta, 1661: Sál předků rodu
Lobkoviců, návrh listu univerzitní teze.

Emblematický motiv *chrám ctnosti a cti na skále*

Použitá literatura

- E. H. Gombrich, *Symbolic Images. Studies in the Art of the Renaissance*, sv. II. London 1972.
- Lubomír Konečný, *Mezi textem a obrazem. Miscellanea z historie emblematiky*. Praha 2002.
- *Sál předků na zámku ve Vranově nad Dyjí*, ed. Bohumil Samek. Brno 2003.
- Jiří Kroupa, *Školy dějin umění. Metodologie dějin umění*, díl 1. 2. vyd. Brno 2007.